

На основі аналізу літератури [1-3] та отриманих результатів попередніх досліджень ми виділяємо такі чинники, які сприяють організації дослідницької діяльності учнів у процесі навчання всесвітньої історії та мають бути враховані при розробленні відповідної методики: 1) особистісно орієнтований, компетентнісний підхід до організації процесу навчання, відображення в ньому основних етапів навчального дослідження; 2) доступність навчального навантаження та відповідність методики реалізації дослідницької діяльності віковим можливостям учнів; 3) проблемна подача навчального матеріалу та дослідницький підхід у його структуруванні; 4) максимальне насичення процесу навчання дослідницькими завданнями та творчими навчальними ситуаціями; 5) орієнтування навчального процесу на здобуття певного освітнього результату учнями (нові досвід, знання, повідомлення, доповідь, презентація, реферат, дослідницька робота тощо); 6) створення ситуації спільної пошукової діяльності; 7) забезпечення вчителем сприятливої, доброзичливої психологічної атмосфери, оптимальних умов для творчої діяльності учнів.

Література

1. Міхно О. П. Організація дослідницької діяльності старшокласників у процесі вивчення української літератури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. П. Міхно; Ін-т педагогіки АПН України. - К., 2010. - 209 с.
2. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник / П. В. Мороз, І. В. Мороз. - Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. - 96 с.
3. Омельчук С. А. Методика навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / С. А. Омельчук; Херсон. держ. ун-т. - Херсон, 2014. - 537 с.

РОБОТА З ІСТОРИЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ АКАДЕМІЧНО ЗДІБНИХ УЧНІВ

Мороз Петро Володимирович,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

В умовах інформаційного суспільства виникла проблема великого впливу на свідомість людей різноманітних інтерпретацій, тлумачень, трактувань історичних подій і процесів. В українських реаліях це проявилось у тому, що різні політичні сили та діячі домагаються свого ексклюзивного права на історичну істину, на виняткове трактування історичного минулого України. Щоб протистояти впливу різних маніпуляцій з історичним минулим (зокрема ззовні), сучасна шкільна історична освіта має орієнтуватися не лише на інформаційне насичення учнів, але й сприяти формуванню його

дослідницької компетентності, що включає вміння знаходити, обробляти й аналізувати інформацію, факти й судження, аргументовано захищати власну думку тощо [1].

Під дослідницькою компетентністю з історії ми розуміємо інтегральну якість особистості учня, що виявляється в готовності та здатності до пошукової, дослідницької діяльності, яка ґрунтується на знаннях, вміннях, навичках, здібностях і досвіді, набутих у процесі соціалізації й навчання історії, та пов'язана з відкриттям суб'єктивно й об'єктивно нових історичних знань та пізнавальною мотивацією, що виражається у формі пошукової, дослідницької активності особистості [3]. Зокрема, дослідницька компетентність з історії може проявлятися в готовності та здатності учня до інтелектуальної творчості, реконструювання історичних знань, оригінального сприйняття навчального матеріалу, дивергентного мислення, що дає змогу швидко розв'язувати дослідницьке завдання.

Одним із засобів формування дослідницької компетентності є систематична робота з історичними джерелами різного типу. Використання й опрацювання в освітньому процесі різноманітних історичних джерел дає змогу учням оволодіти методами історичного пізнання, сприяє формуванню в учнів умінь критичного аналізу інформації, історичного мислення в цілому. Під час відбору історичних джерел педагогам та авторам навчальної літератури необхідно враховувати багаторакурсний підхід, коли певна історична ситуація висвітлюється з кількох — щонайменше двох — ракурсів, що репрезентують різні суспільні позиції та інтереси. Удало дібрані джерела допоможуть «оживити історію та відчути дух епохи», оскільки в багатьох із них йдеться про життєвий досвід і повсякденні турботи людей [5].

Вважаємо, що робота з історичними джерелами на уроках історії має здійснюватися системно, поступово ускладнюючи як самі джерела, так і дослідницькі завдання до них – від коротких до більш складних джерел, від простих запитань до ускладнених. Дослідницьке завдання до історичного джерела має містити: 1) передбачуваний спосіб діяльності учня (**доведіть, визначте, порівняйте, проаналізуйте** тощо); 2) формулювання умови завдання; 3) джерела інформації (писемне джерело (або уривок з нього), візуальні чи речові джерела, статистичні дані, ілюстрації, карти, Інтернет-ресурси, фонди музеїв тощо). Під час розв'язання дослідницьких завдань діяльність учнів наближається до процесу наукового пізнання: учні в доступній для них формі знайомляться з методами та етапами наукового пізнання, досягаючи при цьому частину накопичених суспільством знань доступними для їх віку способами [2].

Під час організації роботи з джерелом варто орієнтуватися на активні та інтерактивні прийоми навчання — це робить навчання дієвим, продуктивним та цікавим для учнів. Аби запобігти некритичному сприйняттю учнями історичної інформації, недостатньо тільки навчити їх досліджувати джерела за певним алгоритмом. У зазначеному контексті важливим є розвиток умінь аналізувати та критично оцінювати інтерпретацію минулого, що міститься в

будь-якому джерелі, з позиції її відповідності реальним фактам, іншим джерелам інформації. Тому важливими є завдання на зразок: «Відберіть важливу інформацію з джерела», «Підсумуйте інформацію, подану у джерелі», «Оцініть інформацію щодо достовірності та упередженості». Така робота допомагає учням усвідомити, що історичні джерела не завжди є об'єктивними, що не існує єдиної істини щодо минулого та надає йому можливість виробити власну позицію, свій погляд щодо історичних фактів і свідчень [4]. Одним із методів формування вміння роботи з історичними інтерпретаціями є залучення учнів до створення ними власних історичних інтерпретацій на основі дослідження декількох джерел, що висвітлюють одну подію чи явище з різних позицій. Такий підхід дозволяє учням зрозуміти загальні підходи походження історичних інтерпретацій [2; 4].

Література

1. Мороз П., Мороз І. Аналіз стану використання історичних джерел у навчанні історії в старшій школі // Український педагогічний журнал. - 2019. - № 4. - с. 142-153. DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-142-153>
2. Мороз П., Мороз І. Концептуальні підходи до конструювання практикуму «Історія України в джерелах» // Проблеми сучасного підручника. – 2018. - Вип. 21. - с. 261–270. DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2018-21-261-270>
3. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник / П. В. Мороз, І. В. Мороз - Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.
4. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі: методичний посібник. / О. Пометун, Г. Фрейман. — К.: Генеза, 2005. 328 с.
5. Страдлінг Р. Багаторакурсність у викладанні історії : посіб. для вчителя / Р. Страдлінг. - Страсбург: Рада Європи, 2007. 65 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ ЛІЦЕЮ МОВЛЕННЕВОГО ЖАНРУ ЛИСТУВАННЯ

Новосьолова Валентина Іванівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

В умовах інформаційного суспільства кожна суспільна сфера потребує ефективних комунікаторів. Відповідно, для успішного інтегрування в соціум суб'єктові освітнього процесу необхідно збагачувати комунікативний досвід, здобуваючи знання загальноприйнятих правил мовленнєвої поведінки. Компетентному мовцеві потрібно засвоїти необхідний набір формул, за допомогою яких він зможе, зокрема, звернутися з приватним чи офіційним листом до знайомої або незнайомої людини з повідомленням, подякою,